

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 4

בס"ד, ה' במרחשוון תשע"א

סוגית פתיחה חטיבה שניה

א. פתיחה – שלבי לימוד הסוגיה

השלימו את לימוד החטיבה הראשונה (בעיקר את הצריכותא), והמשיכו בלימוד החטיבה השניה – "לימא מתניתין דלא...".

חטיבה זו משווה את דין משנתנו לפתרונות אחרים למצבי ממון המוטל בספק ובוחנת האם הם חולקים על משנתנו או שמא יש הסבר לשוני בין מצבי הספק הגורר בעקבותיו פתרון שונה. מהלך הסוגיה מפרש את משנתנו לאור ההשוואה הנ"ל, ומשרטט את מפת דיני ממון המוטל בספק. לימוד הסוגיה ייעשה בשלבים:

לימוד ראשוני של הסוגיה מחייב עיון בכל אחד מהמקורות המובאים, הבנת המקור לשעצמו בהקשרו המקורי, ורק בשלב שני עריכת המפגש בינו ובין משנת שנים אוחזין, והבנת דברי סוגייתנו על היחס בין המקורות.

בשלב שלישי נעיין גם בדברי ראשונים הדנים בפרשנות השלבים השונים של סוגייתנו (כבר ציינתם שראשונים העירו על חוסר אחידות בין שלבי הסוגיה), וממילא נחלקים באשר לתמונה העולה מתוך הסוגיה.

בשלב רביעי נשתדל לסכם את פרשנות המשנה לאור הסוגיה ואת התמונה המתהווה ממנה באשר לדיני ממון המוטל בספק.

בשלב חמישי נעבור לעיון בדיוני הראשונים אודות מפת דיני ממון המוטל בספק. היות והסוגיה עסוקה בהשוואת כל מקור בנפרד למשנתנו אך לא עורכת "שיחת ועידה" בין כל המקורות, והיות ויש סוגיות נוספות עם פתרונות נוספים, הרי שיש צורך בשרטוט מדויק של דיני ממון המוטל בספק מתוך השוואת כל הפתרונות. זהו לב דיוני הראשונים.

ב. לימא מתניתין דלא כבן ננס

1. משנה שבועות פ"ז מ"ה.
2. להרחבה – מומלץ לעיין ברפרוף בפרק שביעי במשנה שבועות ולעמוד על הרקע לשבועת נשבע ונוטל – האם יש מכנה משותף למקרים ומה עומד בשורש תקנת חכמים.
3. כיצד מתבאר יחלוקו בשבועה לאור דברי הסוגיה?
4. אור זרוע סימן ב' ד"ה הא למדת דליתא לבן ננס.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 4

בס"ד, ה' במרחשוון תשע"א

ג. לימא מתניתין דלא כסומכוס

1. רקע כללי למחלוקת סומכוס וחכמים:

(א) תנאים:

(1) משנה בבא קמא פ"ג מ"א; פ"ה מ"א.

(2) תוספתא בבא קמא פ"ה הי"ד.

(3) משנה בבא מציעא פ"ח מ"ד.

(ב) אמוראים:

(1) בבא קמא לה: "אמר רבי חייא בר אבא... תרי מילי נינהו".

(2) בבא קמא מו. "אמר רב יהודה אמר שמואל... דקא זילי נכסיה".

(3) בבא מציעא צח; זה אומר איני יודע... בספק חולקין".

(4) בבא מציעא ק. "אמאי יחלוקו... כדבעינן למימר קמן".

(ג) תוספות:

(1) בבא מציעא ק. ד"ה הא מני סומכוס (עד "להביא ראייה").

(2) צז. המשנה, ובגמרא עד "אמרי פטור", ובתד"ה לימא.

(3) בבא קמא מו. תד"ה שור.

2. בחזרה לסוגייתנו:

(א) רש"י ד"ה בשבועה פלגי לה

(ב) רשב"א ד"ה האי מאי

3. דררא דממונא – מחלוקת רש"י ותוספות, רשב"א ד"ה דרא דממונא.

4. לכידות הסוגיה והיחס בין החלקים השונים בהסבר יחלוקו בשבועה:

(א) רמב"ן ד"ה אוקימתא דאוקמין השתא.

(ב) ג. רשב"א ד"ה אפילו תימא סומכוס.

5. חשבו היטב על הסבר יחלוקו בשבועה לפי הסוגיה ועל מדיניות הפעלת יחלוקו.

ד. לימא מתניתין דלא כרבי יוסי

1. חפשו באמצעות מנוע חיפוש את המשניות בהן מופיע "יהא מונח". מתי הוא נאמר ומהו הסברה

שבבסיסו ויחסו להמוציא מחבירו עליו הראיה.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 4

בס"ד, ה' במרחשוון תשע"א

2. לימדו את הסוגיה ג. ראשונים ממולצים:
  - א) רשב"א ד"ה אפילו תימא רבי יוסי וד"ה האי מאי.
  - ב) ריטב"א על הסוגיה.
3. "בין לרבנן ובין לר' יוסי" – הדיון על חנוני על פנקסו – ריטב"א ד"ה בין לרבנן ובין לר' יוסי.

ה. הסבר יחלוקו בשבועה ברבי חייא קמייתא

1. ג. "תני רבי חייא... וקתני ישבע".
2. ירושלמי בבא מציעא פ"א, ה"א, מתחילת המסכת עד "תקנה היא".
3. ג. רשב"א ד"ה ותנא תונא, ריטב"א ד"ה ותנא תונא.

ו. סיכום

סכמו לעצמכם את הסוגיה:

1. הסבר משנתנו על פי הסוגיה – הסבר יחלוקו בשבועה.
2. מהי מגמת הסוגיה ומהו היחס בין חלקיה השונים?
3. מהם הפתרונות האפשריים למצב של ממון המוטל בספק, מהו ההסבר של כל פתרון ומתי ובאילו נסיבות מפעילים אותו.
4. חשבו על העמדה העקרונית ביחס לשאלה מהי חובת בית דין במקרה של ממון המוטל בספק.

להמשך – חפשו במשנה את ההופעות של המוציא מחבירו עליו הראיה ושל יחלוקו, ולמדו את אותן משניות.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 4

בס"ד, ה' במרחשוון תשע"א

ספר אור זרוע ח"ג פסקי בבא מציעא סימן ב

הא למדת דליתא לדבן ננס אפי' הכי טרחי' לאוקמי מתניתין לכולי עלמא. ותמיה אני הואיל וודאי איכא שבועת שוא היכי משבעינן להו ובפי' שבועת הדיינין תנן שהיו מאיימין עליהן טובא כדי שימנע מלישבע אף על גב דלא ידינינ' אי בקושטא בעי לאישתבועי אי לא ואמ' בהאגדה אין מוסרין שבועה למי שהוא רץ אחר השבועה. ובפי"ק דפסחים גבי שני שבילין אמר רבא ואי תימא ר' יוחנן בבת אחת דברי הכל טמאין אלמא אף על גב דאיכא חד ודאי טהור אפי' הכי הואיל ובאו שניהן לישאל בבת אחת מטמאין לתרווייהו אף על גב דלכל אחד ואחד אית ליה חזקת טהרה הכא נמי אף על גב דלכל אחד ואחד אית ליה חזקת כושר הואיל ובודאי חד מנייהו בעי לאשתבועי לשיקרא אית לן למיפסל לתרווייהו. ואין נראה לי לחלק דשאני הכא שכל אחד ואחד אומר ברי לי שאני נשבע באמת דהא גבי שבילין כל אחד יש לו חזקת טהרה ואפי"ה מטמאין להו. ונראה בעיני דאפילו רבנן מודו שאין להשביע שניהם בבת אחת דהא איכא ודאי שבועת שוא אלא בזה אחר זה הוא דאמרי רבנן שנשבעין כדאמ' גבי שבילין בזה אחר זה דברי הכל טהורין ובן ננס סבר דוקא שבילין מטהרין להו בזה אחר זה דלכל חד וחד אוקמיה אחזקיה דליכא חילול ה' אבל גבי שבועה דאיכא חילול ה' אפי' בזה אחר זה אין נשבעין מדרבנן וגובין בלא שבועה הואיל ומדאורייתא יכולין לישבע הילכך שפיר קאמר בשמעתין לימא מתני' דלא כבן ננס דאפי' מוקמ' למתני' שנשבעין בזה אחר זה אפי' הכי אתיא דלא כבן ננס דאיהו אסר להו לישבע אפי' בזה אחר זה. ומשני כדשני. ואף על גב דאוקימנא למתני' כבן ננס אפי' הכי הלכה כרבנן ודוקא בזה אחר זה כדפרי' :

תוספתא מסכת בבא קמא (ליברמן) פרק ה הלכה יד

שור שנגח את הפרה ונמצא עוברת בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה סמכוס אומר משלם חצי כופר לפרה ורביע לולד וכן פרה שנגחה את השור ונמצא ולדה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה סמכוס אוי' משלם חצי נזק מן הפרה ורביע מן הולד